

Ο θείος Πέτρος είναι ένα αίνιγμα. Οι πρεσβύτεροι της οικογένειας Παπαχρήστου τον απορρίπτουν ως «αποτυχημένο της ζωής». Ωστόσο ο αφηγητής-ανιψιός του ανακαλύπτει ότι ήταν κάποτε φημισμένος μαθηματικός, τόσο ιδιοφυής και παράτολμος ώστε να αφιερώσει τη ζωή του στην περιβόητη «Εικασία του Γκόλντμπαχ», ένα πρόβλημα που προσπαθούσαν εις μάτην να επιλύσουν γενεές μαθηματικών. Η ανακάλυψή του αυτή θα οδηγήσει σε αλυσιδωτές αντιδράσεις...

ΚΡΙΤΙΚΗ

Αν ο Ντένι Γκέιτζ με το επιτυχημένο μυθιστόρημά του «Το θεώρημα του παπαγάλου» (εκδ. ΠΟΛΙΣ) -μπεστ σέλερ και στη χώρα μας- μας εισήγαγε στον κόσμο των μαθηματικών -αντιπαθέστατο μέχρι τότε για πολλούς, ανάμεσα στους οποίους και η υποφαινόμενη- ο Απόστολος Δοξιάδης με το δικό του -ήδη πολυμεταφρασμένο- μυθιστόρημα «Ο θείος Πέτρος και η Εικασία του Γκόλντμπαχ» (εκδ. Καστανιώτης), επιχειρεί να ψυχογραφήσει τη μαθηματική διάνοια. Εκείνο, δηλαδή, τον ανθρώπινο νου που, υπερβαίνοντας κατά πολύ το κοινό μέτρο, συνομιλεί μέσω μιας ενορατικής, περισσότερο, παρά λογικής διαδικασίας με το άυλο σύμπαν των αριθμών, με αποτέλεσμα η υπέρβαση αυτή να τον οδηγεί στην πλήρη απόσπασή του από τα γήινα και καθημερινά, στην πλήρη απομόνωση από το περιβάλλον του και τελικά σε μια βαθύτατη και άνευ όρων μοναξιά. Μ ένα λόγο ο Απόστολος Δοξιάδης θίγει το ζήτημα της τραγικότητας που συνυπάρχει με το θείο χάρισμα της υψηλής διάνοιας, και που μέχρι σήμερα θεωρούσαμε ότι συναντάται περισσότερο στους χώρους των γραμμάτων, της τέχνης και της φιλοσοφίας. Να λοιπόν που και τα μαθηματικά διεκδικούν το δικό τους υψηλόφρονο σύμπαν, προτάσσουν το δικό τους δαίμονα και παγιδεύουν στα δίχτυα του Ωραίου και της Αλήθειας, ως υπέρτατων ιδανικών, τον ανθρώπινο νου.

Ωστόσο, πού αλλού παρά στην ύβρι οδηγεί η επιθυμία να φτάσεις και να κατακτήσεις την άπιαστη, θεϊκή ή δαιμονική, όπως το πάρει κανείς, επικράτεια του απόλυτα Ωραίου και της απόλυτης Αλήθειας; Ο Σάμι Επστάιν - ανερχόμενη μαθηματική διάνοια - λέει στο νεαρό αφηγητή του μυθιστορήματος και «προσφιλές ανεψούδι» του θείου Πέτρου, για ένα μεγάλο μαθηματικό, τον Κουρτ Γκέντελ, που βρίσκεται πια στο κόσμο της παράνοιας: «Νομίζω ότι η τρέλα του Γκέντελ είναι το τίμημα που πληρώνει κανείς αν πλησιάσει πολύ κοντά την Αλήθεια. Κάποιο ποίημα λέει "ότι οι άνθρωποι δεν μπορούν να αντέξουν μεγάλες δόσεις πραγματικότητας" ή κάτι τέτοιο. Σκέψου το βιβλικό Δέντρο της Γνώσης ή τον Προμηθέα της μυθολογίας σας. Οι άνθρωποι που ξεπέρασαν το κοινό μέτρο κι έμαθαν περισσότερα από όσα πρέπει να ξέρει ο άνθρωπος, πρέπει να πληρώσουν γι αυτήν τους την ύβρι». Ποια είναι όμως η ψυχική διεργασία, η κινητήρια εσωτερική δύναμη, που ωθεί μια υψηλή διάνοια στη μανιακή σχεδόν προσπάθεια κατάκτησης της απαγορευμένης και γι αυτό τόσο γοητευτικής γνώσης; Ο Απόστολος Δοξιάδης δημιουργώντας τον Πέτρο Παπαχρήστου, το θείο Πέτρο, και βάζοντάς τον να αναμετρηθεί με μια αναπόδεικτη τους τελευταίους τρεις αιώνες μαθηματική Εικασία, προσπαθεί να διεισδύσει στα άδυτα της ψυχής μιας τέτοιας διάνοιας. Αν και πόσο τα καταφέρνει είναι και το στοίχημα του μυθιστορηματός του.

Μια από τις αφηγηματικές αρετές των μυθιστορημάτων του Απόστολου Δοξιάδη είναι να ανοίγει σιγά σιγά τα χαρτιά του και να προκαλεί από τις πρώτες σελίδες των

μυθιστορημάτων του την περιέργεια του αναγνώστη. Εδώ τα καταφέρνει ήδη από τον τίτλο, τουλάχιστον για όσους δεν έχουν διαβάσει «Το θεώρημα του παπαγάλου» όπου επίσης αναφέρεται ο Γκόλντμπαχ και η περίφημη Εικασία του. Από τον τίτλο δηλαδή εμφανίζεται το «αίνιγμα» που πάνω του βασίζεται και χτίζεται η δομή του μυθιστορήματος. Ενας κάποιος θείος Πέτρος -το «θείος» ήδη ευωδιάζει συγκατάβαση, οικειότητα, και καθημερινότητα- δίπλα σε μια τρομερή και φοβερή, σχεδόν εξωγήινη, Εικασία του Γκόλντμπαχ. Το μυθιστόρημα μπορούμε να το χωρίσουμε σε τρία μέρη. Στο πρώτο «ακούμε» τον αφηγητή, το «προσφιές ανεψιούδι» σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση, να μας διηγείται πώς υποψιάστηκε ότι κάτι τρέχει με τον άκακο, πρῶο και απομονωμένο σε ένα εξοχικό σπιτάκι, στην αγροτική τότε Εκάλη, θείο Πέτρο, τον οποίο ο πατέρας του, επιτυχημένος επιχειρηματίας, τον θεωρούσε «το μαύρο πρόβατο» της οικογένειας, πώς ανακάλυψε την παλιά του σχέση με τα μαθηματικά και τι ήταν ακριβώς η Εικασία του Γκόλντμπαχ. Στο δεύτερο μέρος το συγκαταβατικό «θείος» Πέτρος φεύγει και στη θέση του εμφανίζεται η μαθηματική διάνοια, ο καθηγητής Πέτρος Παπαχρήστου που είναι και ο «πρωταγωνιστής» της ζωής του - την οποία παρακολουθούμε μέσα από τρίτοπρόσωπη αφήγηση - και βέβαια την κατά μέτωπον αναμέτρησή του με την Εικασία του Γκόλντμπαχ. Στο τρίτο μέρος ο Πέτρος Παπαχρήστου ξαναγίνεται θείος Πέτρος, τον ξαναβρίσκουμε στο σπιτάκι στην Εκάλη να παίζει μανιωδώς σκάκι, την άλλη μεγάλη του μανία και ό,τι συμβαίνει το ακούμε και πάλι μέσω της πρωτοπρόσωπης αφήγησης του ανεψιού. Η δομή αυτή που ακολουθεί ο Απόστολος Δοξιάδης πετυχαίνει στο να αυξάνεται σταδιακά το ενδιαφέρον του αναγνώστη, τόσο ως προς το αίνιγμα θείου Πέτρου και Εικασίας όσο και ως προς τον κόσμο των μαθηματικών. Η γεύση μάλιστα αυτή μένει γιατί ο συγγραφέας, όπως έχει παρατηρήσει και ο Άγγλος κριτικός George Steiner, αφήνει στο τέλος το μυθιστόρημά του ανοικτό σε ποικίλες εκδοχές.

Καθώς όμως εξελίσσεται το μυθιστόρημα, αρχίζουν να τοποθετούνται και οι ψηφίδες του ψυχογραφήματος του Πέτρου Παπαχρήστου. Τι είδους άνθρωπος λοιπόν είναι αυτός που ενώ του δίνονται τόσες ευκαιρίες να διακριθεί στο χώρο των μαθηματικών, αυτός όχι μόνον τις αρνείται, αλλά βάζει το κεφάλι κάτω, ξεκόβεται από τα πάντα, με τη φιλοδοξία να λύσει ένα από τα τρία άλυτα μαθηματικά προβλήματα των αιώνων, ώστε το όνομά του να τοποθετηθεί στο πάνθεον των ελάχιστων μαθηματικών μεγαλοφυϊών; Αλαζόνας; Αιθεροβάμων; Ενας αθεράπευτα λάτρης του ωραίου και της αλήθειας; Ενας ματαιόδοξος κυνηγός της χίμαιρας; Ενας Δον Κιχώτης της γνώσης; Ενας ποιητικά ερωτευμένος με τον άυλο και ονειρικό κόσμο των αριθμών; Μπορεί όλα αυτά, μπορεί και κάτι άλλο που μας διαφεύγει. Η αλήθεια είναι ότι ο Απόστολος Δοξιάδης, παρά τις προσπάθειές του, στο καίριο αυτό κεφάλαιο του μυθιστορήματος, περισσότερο περιγράφει την ψυχολογική διαδρομή και αναμέτρηση του Πέτρου Παπαχρήστου με τον άπιαστο κόσμο των αριθμών, παρά βυθίζεται μέσα σ αυτήν, από την οποία είναι εμφανές ότι θα μπορούσε να φέρει στην επιφάνεια διαμαντάκια. Ακόμη κι όταν βάζει τον Πέτρο Παπαχρήστου να επικοινωνεί με τον κόσμο των αριθμών μέσα από τα προφητικά όνειρά του, δίνοντας μορφή στους αριθμούς -κάτι μεταξύ αγγέλων του καλού και του κακού- το εύρημα φαίνεται εξωγενές και δεν πείθει στο βαθμό που ο συγγραφέας το επιθυμεί. Ωστόσο, και με αυτές τις αδυναμίες «Ο θείος Πέτρος και η Εικασία του Γκόλντμπαχ» είναι ένα αναμφισβήτητο γοητευτικό, ευρηματικό και καλογραμμένο μυθιστόρημα, όπως και τα προηγούμενα του Απόστολου Δοξιάδη, έτσι ώστε ο συγγραφέας τους να μπορεί να τοποθετηθεί στην

πρώτη γραμμή της σύγχρονης ελληνικής πεζογραφίας. Δεν είναι τυχαία, εξάλλου και η διεθνής αναγνώριση της Εικασίας του.

ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ(ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - 04/05/2001)